

The results of this article are the definition, in our opinion, of an improved interpretation of the mechanism of consumer lending. The elemental composition of the lending mechanism with the characteristics of each element is considered. In our opinion, the organizational and economic mechanism of consumer credit regulation includes the borrower, objects, principles, forms, methods, tools and mechanism of credit risk management, the application of which allows to expand the potential of financial and credit institutions and stimulate the lending activity of potential consumers of the lending market. goods and services.

УДК 336.14 (332.1):336.055+336.4/.2

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРУКТУРИ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В ОКРЕМИХ КРАЇНАХ КОЛИШНЬОГО СРСР*

МОЙСЕЄНКО К.Є.,
кандидат економічних наук,
ДВНЗ «Донецький національний
технічний університет»
м. Покровськ,
ДОЛОЗІНА І.Л.,
кандидат економічних наук,
перший заступник начальника
Головного управління ДФС у
Донецькій області,
м. Маріуполь

У статті виявлено особливості структури формування доходної частини місцевих бюджетів в окремих країнах колишнього СРСР в 2000 та 2015 рр., і за допомогою кластерного аналізу – окреслено спільні риси національних підходів до розв'язання завдання забезпечення місцевих бюджетів фінансовими ресурсами; визначено динаміку структурних змін місцевих бюджетів.

Ключові слова: місцеві бюджети, доходна частина, структура доходів, трансформація, країни колишнього СРСР.

В статье выявлены особенности структуры формирования доходной части местных бюджетов в отдельных странах бывшего СССР в 2000 и 2015 гг., и с использованием кластерного анализа – очерчены общие черты национальных подходов к решению задачи обеспечения местных бюджетов финансовыми ресурсами; определена динамика структурных изменений формирования доходной части местных бюджетов.

* "Публікація містить результати досліджень, проведених при грантовій підтримці Державного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проектом Ф71"

Ключевые слова: *местные бюджеты, доходная часть, структура доходов, трансформация, страны бывшего СССР.*

Features of structure of the local budgets' revenues formation in the certain countries of the former USSR in 2000 and 2015 are revealed and common characteristics of national approaches to the solution of a problem of providing local budgets with financial resources with use of the cluster analysis are outlined. Besides that dynamics of structural changes of formation of local budgets' revenues is described.

Key words: *local budgets, revenues, revenue structure, transformation, countries of the former USSR.*

Постановка проблеми. Пошук оптимальних пропорцій розподілу фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів спрямований на одночасне розв'язання завдань: 1) забезпечення фінансової спроможності органів влади та місцевого самоврядування виконувати покладені на них повноваження і обов'язки із забезпечення реалізації функцій суспільного управління і стимулювання соціально-економічного розвитку; 2) забезпечення кореляції між рівнем економічної активності на місцях та доходами місцевих бюджетів; 3) забезпечення збалансованості розподілу фінансових ресурсів у вертикальній та горизонтальній структурі бюджетів. В операційному змісті це відображається у визначенні джерел та пропорцій власних податкових і неподаткових надходжень, а також питомої ваги міжбюджетних трансфертів між державним та місцевими бюджетами.

Розвиток фінансової сфери, державного та місцевого управління в країнах колишнього СРСР попри приблизно однакові стартові умови об'єктивно відбувався специфічними для кожної шляхами, що визначило їхню диференціацію як за обсягами, так і за структурою формування доходів місцевих бюджетів. Разом з тим, досвід кожної з них є корисним з точки зору виявлення передумов результативності бюджетної політики в ситуаційному аспекті і в аспекті ступеня розв'язання наведених вище завдань. Однак вивчення такого досвіду потребує, передусім, аналізу трансформації структури джерел формування доходної частини місцевих бюджетів, яка може слугувати надалі основою для виявлення якісних змін в бюджетній політиці та визначення їх впливу на рівень фінансової спроможності місцевих бюджетів, ступінь адекватності фінансового забезпечення місцевого самоврядування поставленим перед ним пріоритетам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування доходної частини місцевих бюджетів та інструментів забезпечення бюджетного вирівнювання привертають все більшу увагу з огляду на становлення філософії підвищення ефективності і результативності використання бюджетних коштів за умов макроекономічної нестабільності, нестачі фінансових ресурсів держави для результативного виконання її функцій по соціальному забезпеченню та економічному розвитку. Серед останніх досліджень із зазначеної проблематики варто назвати роботи Лисяк Л. [1], Гончаренко М. [2], Овсяк К. [3].

Проблеми зарубіжного досвіду формування доходної частини місцевих бюджетів присвячено дослідження Титар А. [4], Папмури О. [5], Мішиної С. [6], Дедушевої М. [7], Криворотька Ю. [8] тощо. Окремі аспекти статистичного аналізу і моделювання структури бюджетних доходів розглядаються Бондарук Т

Продовження табл. 1

На соціальне страхування	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Інші соціальні внески	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Гранти (трансферти)	86,1	31,8	88,4	15,2	16,4	13,9	64,0	45,5	13,4	29,7
Від іноземних держав	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Від міжнародних організацій	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Трансферти з державного бюджету	86,1	31,8	88,4	15,2	16,4	13,8	64,0	45,5	13,4	29,7
Інші доходи	7,6	7,3	4,6	7,4	0,0	3,2	16,7	16,6	25,4	11,2
Доходи від державної власності	0,1	0,2	0,3	0,4	0,0	1,0	0,3	11,4	17,7	0,6
Продаж товарів та послуг	7,4	7,2	4,4	2,0	0,0	1,5	15,9	5,2	0,3	9,9
Штрафи, пені та інші санкції	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0	0,4	0,0
Доходи і премії від страхування та ін.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Інші	0,0	0,0	0,0	5,0	0,0	0,1	0,5	0,0	7,1	0,8

Розраховано автором за даними МВФ [12]

в 2000 р. прибуткові податки відігравали суттєву роль в якості джерела формування місцевих бюджетів у Грузії (69,0%), Україні (59,1%), РФ (50,2%), Латвії (48,6%), Казахстані (42,3%), Молдові (37,9%); в Білорусі (23,9%) та Киргизстані (19,2%) частка закріплених за місцевими бюджетами податкових надходжень була суттєво меншою, а в Естонії та Литві – прибуткові податки не надходили до місцевих бюджетів взагалі; слід відзначити, що основою даної до доходної статті в більшості країн (крім Російської Федерації) є податки на доходи фізичних осіб;

єдина країна, в якій частиною формування доходів місцевого бюджету були податки на заробітну платню (т.зв. соціальний податок), є Казахстан;

майнові податки в 2000 р. були частиною структури джерел доходів в Латвії (11,3%), Казахстані (8,3%), Литві та Білорусі (по 5,2%), Естонії (4,9%);

податки на товари та послуги мали суттєве значення для місцевих бюджетів Білорусі (44,3%), хоча слід звернути увагу на той факт, що їх певна частка перераховувалася до місцевих бюджетів країн Прибалтики, та Казахстану;

міжбюджетні трансферти в 2000 р. відігравали значну роль в формуванні структури джерел доходів місцевих бюджетів в Литві (88,4%), Естонії (86,1%) Киргизстані (64,0%), Молдові (45,5%), тоді як ; в інших аналізованих країнах їх частка була значно нижчою (в середньому 20%);

власні неподаткові надходження в структурі усіх бюджетів мали достатньо низьку частку (окремі Грузії, яка не декларувала таку статтю доходів місцевих бюджетів взагалі, та РФ, в якій такі надходження склали чверть від всієї суми доходів).

Групування країн колишнього СРСР за структурою доходів місцевих бюджетів на момент 2000 р. представлено на рис. 1. Зокрема, було виділено 2 великих кластери. До першого з них належить Білорусь, відмітними рисами

формування місцевих бюджетів якої стали: висока частка самодостатності місцевих бюджетів, яка відображається питомою вагою міжбюджетних трансфертів в структурі доходів (15,2%, більш низький рівень – лише в Росії, яка має федеративний устрій).

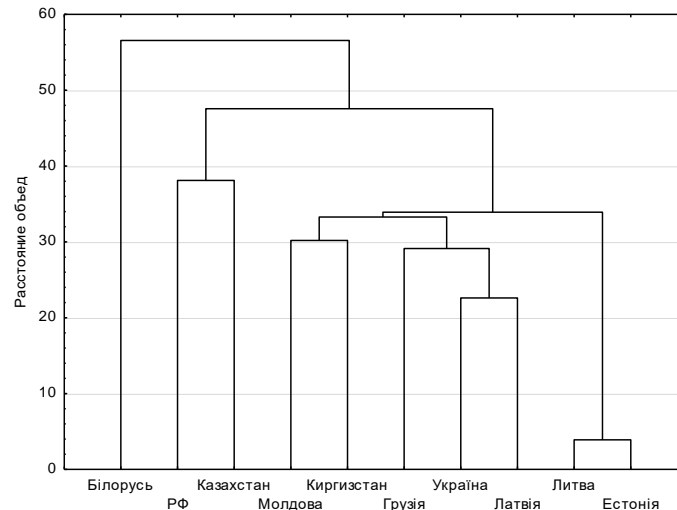

Рис. 1. Візуалізація кластерів країн за ознаками структури доходної частини місцевих бюджетів окремих країн колишнього СРСР в 2000 р.

Другий кластер можна розділити на підкластери наступним чином:

1) РФ та Казахстан – спільними рисами формування доходної частини місцевих бюджетів цих країн є відносно висока частка прибуткових податків, які закріплені за місцевими бюджетами і наявність в структурі закріплених податкових надходжень податку на доходи корпоративного сектору;

2.1) Литва та Естонія – особливостями формування доходної частини місцевих бюджетів в цих країнах є: відсутність прибуткових податків серед числа податкових надходжень; приблизно однаковий рівень значущості майнових податків (їх питома вага складає близько 5%), податків на товари та послуги (до 1%), високий рівень залежності (більше 85%) місцевих бюджетів від трансфертів з державного бюджету;

2.2) Молдова та Киргизстан – спільними рисами формування доходної частини місцевих бюджетів є відносно висока частка власних неподаткових надходжень; значущість у порівнянні з деякими іншими країнами податків на капітал; різниця між цими країнами полягає лише в більшій питомій вазі прибуткових податків як джерел формування доходної частини місцевих бюджетів у Молдові, і відповідно, більш низька частка міжбюджетних трансфертів у Киргизській Республіці;

2.3) для України, Грузії та Латвії характерними особливостями є значущість прибуткових податків для формування доходної частини (причому, в основному за рахунок податків на доходи фізичних осіб); відносно низький рівень міжбюджетних трансфертів в структурі доходів; відмітною рисою грузинського національного підходу є висока значущість оподаткування капіталу в формуванні доходів місцевих бюджетів та їх менша залежність від міжбюджетних трансфертів.

Результати проведеного структурного аналізу доходів місцевих бюджетів

в 2015 р. наведені в табл. 2. Їх вивчення дало змогу визначити наступне:

прибуткові податки відіграють суттєву роль у формуванні місцевих бюджетів лише у Латвії, Білорусі, Киргизстані та РФ, причому в усіх названих країнах, крім Латвії – до місцевих бюджетів зараховуються як податки на доходи фізичних осіб, так і податки на прибуток корпорацій; і лише в РФ – частково зараховуються податки на володіння капіталом;

лише в двох аналізованих країнах – Казахстані та Україні до місцевого бюджету зараховуються податки на заробітну плату;

майнові податки відіграють суттєву роль у формуванні місцевих бюджетів в Арменії (18,0 %), Грузії (14,2%); Киргизстані (13,0%); Узбекистані (10,7%);

податки на товари та послуги (ПДВ, акцизний податок, податок з обороту) мають істотне значення для місцевих бюджетів в Узбекистані (25,2%), Киргизстані (22,0%), Білорусі (21,5%);

міжбюджетні трансферти домінують в структурі доходів місцевих бюджетів в Литві (86,2%); Естонії (84,6%), Азербайджані (76,6%), Молдові (69,7%), Грузії (61,1%), Україні (59,4%) та Казахстані (55,1); в той же час у країні з федеративним устроєм – Росії – міжбюджетні трансферти досягли рівня 40,2% всіх доходів місцевих бюджетів, а в таких унітарних країнах, як Латвія, Білорусь, Киргизстан місцеві бюджети є найбільш самодостатніми;

Таблиця 2

Структура доходної частини місцевих бюджетів окремих країн
колишнього СРСР в 2015 р., %

Показники	Естонія	Латвія	Литва	Арменія	Азербайджан	Білорусь	Грузія	Казахстан	Киргизтан	Молдова	РФ	Україна	Узбекистан
Податки на прибуток, доходи, вигоди від капіталу	0,0	49,5	0,0	0,0	5,1	37,4	8,4	16,6	35,2	14,2	29,2	20,2	14,4
Фізичних осіб	0,0	49,5	0,0	0,0	4,7	26,3	8,4	16,6	22,3	13,9	15,4	18,8	13,7
Юридичних осіб	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	11,1	0,0	0,0	13,0	0,3	11,9	1,5	0,7
Інші	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,9	0,0	0,0
Податки на заробітну плату	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	12,9	0,0	0,0	0,0	2,3	0,0
Податки на власність	2,9	8,4	4,1	18,0	3,0	8,8	14,2	6,2	13,0	3,3	5,2	1,8	10,7
Податки на товари та послуги	0,6	0,8	0,8	0,0	11,6	21,5	0,0	4,9	22,1	7,1	3,6	5,7	25,2
Податки на міжнародні операції	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Інші податки	0,0	0,0	1,3	0,5	0,0	0,0	0,0	1,8	0,0	0,0	0,0	0,2	1,3
Обов'язкові соціальні платежі	0,2	0,7	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6
На соціальне страхування	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Інші соціальні внески	0,2	0,7	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6
Гранти (трансферти)	84,6	32,0	86,2	46,4	76,6	22,5	61,1	55,1	14,5	69,7	40,2	59,4	47,9
Від іноземних держав	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	1,8	0,0	0,0	0,0

Продовження табл. 2

Від міжнародних організацій	2,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Трансферти з державного бюджету	81,8	32,0	86,2	46,4	76,6	22,5	61,0	55,1	14,5	68,0	40,2	59,4	47,9
Інші доходи	11,7	8,6	7,5	35,1	3,5	9,8	16,3	2,4	15,1	5,6	21,9	10,4	13,8
Доходи від державної власності	0,0	0,0	1,1	2,6	0,1	3,2	3,8	0,1	7,0	1,0	1,3	3,7	0,1
Продаж товарів та послуг	10,0	8,6	4,6	31,1	2,2	5,5	6,6	0,8	6,5	3,2	14,1	6,3	13,7
Штрафи, пені та інші санкції	0,0	0,0	0,1	0,4	0,0	0,5	3,0	0,8	0,6	0,5	0,6	0,0	0,0
Доходи і премії від страхування та ін..	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Інші доходи	1,6	0,0	1,7	1,0	1,2	0,1	1,6	0,7	1,0	1,0	5,9	0,3	0,0

Розраховано автором за даними МВФ [12]

лише дві країни – Армєнія та РФ – мають істотну частку власних неподаткових надходжень в структурі доходної частини місцевих бюджетів; основу цих надходжень складають торгівля товарами та послугами комунальних (муніципальних) підприємств.

Проведений аналіз дозволив виділити два кластери країн за ознакою структури доходної частини місцевих бюджетів (рис. 2).

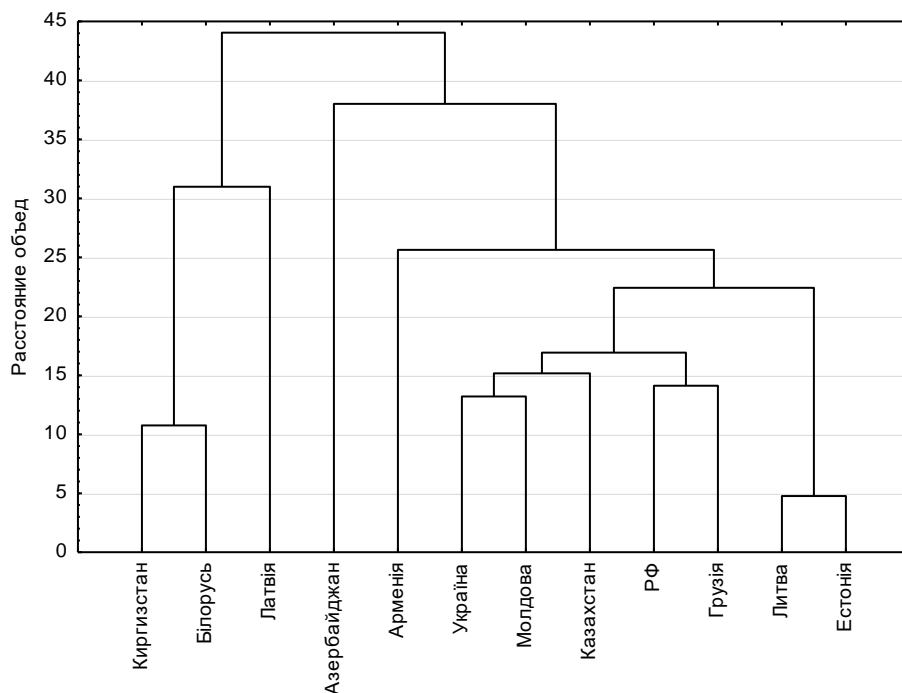

Рис. 2. Візуалізація кластерів країн за ознаками структури доходної частини місцевих бюджетів окремих країн колишнього СРСР в 2015 р.

В першій з них входять Киргизстан, Білорусь та Латвія, відмітними рисами формування місцевих бюджетів в яких є низька залежність місцевих бюджетів від трансфертів з державного бюджету, відносно висока частка прибуткових податків, які закріплені за місцевими бюджетами, порівняно висока частка надходжень від майнових податків. Особливістю Білорусі та

Киргизстану, яка обумовлює виділення цих двох країн у підкластер, є висока (більше 20%) частка податків на товари та послуги в структурі місцевих бюджетів. Інші країни належать до другого кластеру, головною ознакою якого є відносно більш висока частка міжбюджетних трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів.

Підгрупи даного кластеру можна виділити наступним чином:

1) Азербайджан – висока частка міжбюджетних трансфертів, низька частка прибуткових податків, значуща частка податків на товари та послуги в структурі доходів місцевих бюджетів, до того ж Азербайджан є єдиною країною, в якій до місцевих бюджетів зараховується певна частка податків на міжнародні операції (хоча й мізерна);

2.1) Армения – прибуткові податки взагалі не зараховуються до місцевих бюджетів; істотне значення мають податки на майно; відносно низька питома вага міжбюджетних трансфертів у структурі доходів; значущий вплив доходів від господарської діяльності комунальних підприємств та надання адміністративних послуг;

2.2.1) Литва та Естонія – спільними рисами структури надходжень доходної частини місцевих бюджетів є: відсутність прибуткових податків, низька частка інших податкових надходжень (і в цілому низький рівень закріплених податкових доходів місцевих бюджетів); високий рівень міжбюджетних трансфертів;

2.2.2.1) РФ та Грузія – попри різний адміністративний устрій двох країн спільними рисами формування доходної частини місцевих бюджетів є: відносно високе значення міжбюджетних трансфертів та власних неподаткових надходжень;

2.2.2.2) Україна, Молдова, Казахстан – за наявності певних відмінностей (Казахстан – наявність в структурі надходжень податків на заробітну плату, відносно більш високий рівень значущості майнових податків, низька частка власних неподаткових надходжень; Молдова – відносно більш високий рівень залежності від трансфертів; Україна – більш високе значення прибуткових податків та власних неподаткових надходжень) спільними рисами є висока частка трансфертів в доходах місцевих бюджетів; відносно низька частка майнових податків; низький рівень закріплення податку на прибуток за місцевими бюджетами (в Казахстані – взагалі не зараховується).

Таким чином, слід відзначити, що між характером адміністративно-територіального устрою (федеративність / унітарність), який традиційно вважається передумовою побудови інституційної архітектури бюджетної системи, та структурою надходжень у місцеві бюджети немає явно визначеного зв'язку. Країни колишнього СРСР обрали різноманітні підходи до формування доходної частини на місцевому рівні. Суттєвими відмінностями в аналізованій структурі виступають лише рівень залежності від міжбюджетних трансфертів, закріплення частки прибуткових податків та спроможність місцевих громад генерувати власні неподаткові надходження.

Порівняння структур формування доходів місцевих бюджетів в країнах колишнього СРСР в 2000 та 2015 рр. дає змогу визначити наступні особливості їх трансформації:

у Прибалтійських країнах суттєвих змін в питомій вазі податкових та

неподаткових надходжень до місцевих бюджетів не відбулося;

практично у всіх країнах, дані яких за 2000 та 2015 рр. можна порівняти, скоротилася частка прибуткових податків у формуванні місцевих бюджетів (Грузія – з 69,0% до 8,4%, Казахстан – з 42,3% до 16,6%, Молдова – з 37,9 до 14,2%, РФ – з 50,2% до 29,2%, Україна – з 59,1% до 20,2%), хоча в абсолютному виразі в усіх цих країнах надходження від прибуткових податків зросли; виключення складають лише Білорусь (питома вага прибуткових податків збільшилася з 23,9% до 37,4%) та Киргизстан (з 19,2 до 35,2%);

в структурі власних податкових надходжень місцевих бюджетів таких країн, як Білорусь, Грузія, Киргизстан, Молдова та Україна з'явилися прибуткові податки з юридичних осіб; натомість в Казахстані вони більше не є частиною надходжень до місцевих бюджетів, а питома вага цих податкових надходжень в структурі місцевих бюджетів РФ скоротилася;

практично всі країни (крім РФ), скасували закріплення податків на використання капіталу як джерела формування місцевих бюджетів; меншу значущість у порівнянні з 2000 р. мають також майнові податки (в Грузії, наприклад, цей вид надходжень взагалі скасовано);

в цілому відзначається тенденція до закріплення за місцевими бюджетами певної частини податків на товари та послуги, наприклад, акцизного податку; однак в тих, країнах (Білорусь, Казахстан, і мізерно – Прибалтійські країни), в яких це джерело доходів було характерним і в 2000 р., значущість відповідних надходжень скоротилася;

в структурі формування доходів місцевих бюджетів зникли і неприбуткові цьому рівню бюджетної системи податки на міжнародні операції;

важливою тенденцією є збільшення питомої ваги міжбюджетних трансфертів у фінансуванні доходної частини місцевих бюджетів усіх аналізованих країн; виключення складає лише Киргизстан, відповідний показник якого в 2000 р. складав 64,0%, а в 2015 р. – 14,5%; відбувається централізація бюджетної системи РФ, Казахстану, України;

іншою важливою структурною зміною є поступове збільшення частки власних неподаткових надходжень у вигляді доходів від державної власності, реалізації товарів та послуг комунальних підприємств та інших власних неподаткових доходів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що між характером адміністративно-територіального устрою (федеративність / унітарність), який традиційно вважається передумовою побудови інституційної архітектури бюджетної системи, та структурою надходжень у місцеві бюджети немає явно визначеного зв'язку. Країни колишнього СРСР обрали різноманітні підходи до формування доходної частини на місцевому рівні.

Суттєвими відмінностями в аналізованій структурі виступають лише рівень залежності від міжбюджетних трансфертів, закріплення частки прибуткових податків та спроможність місцевих громад генерувати власні неподаткові надходження. При цьому виявлені структурні трансформації свідчать про посилення централізації формування доходів місцевих бюджетів попри всі реформи з підвищення ролі місцевого самоврядування, посилення роботи із підвищення ефективності використання комунального

(муніципального) майна. Варто констатувати також, що структура фінансування місцевих бюджетів більшою мірою відповідає моделі соціальної спрямованості їх формування і виконання, оскільки міжбюджетні трансферти спрямовані, в основному, на фінансування соціальних видатків.

На додаток, на жаль, відзначається проблема невідповідності між значущістю власних податкових надходжень до місцевих бюджетів практично всіх аналізованих країн та політикою посилення ролі місцевого самоврядування, оскільки податки на діяльність і доходи локальних підприємств та громад зменшують свою питому вагу в структурі джерел формування місцевих бюджетів.

Подальші дослідження доцільно сконцентрувати на з'ясуванні факторів виявленої структурної динаміки джерел формування доходної частини місцевих бюджетів з метою розмежування впливу інституційного чинника (зміна норм бюджетного законодавства, які вплинули на зміну обсягів і значущості різних видів надходжень до місцевих бюджетів в різних країнах) та економічного чинника (податкоспроможності платників окремих податків, ефективності управління комунальним майном тощо).

Література:

1. Лисяк Л.В. Бюджетна складова реалізації домінуючих напрямів суспільного розвитку : монографія / Л.В. Лисяк, С.В. Качула, О.В. Гриценко [та ін.]; ред.: Л.В. Лисяк; Дніпропетр. держ. фін. акад. – Дніпропетровськ, 2015. – 396 с.
2. Гончаренко М.В. Вплив нового податково-бюджетного законодавства на формування доходів місцевих бюджетів / М.В. Гончаренко // Теорія та практика державного управління. – 2012. – Вип. 4. – С. 224-230.
3. Овсяк К. Місцеві податки як джерело доходів місцевих бюджетів Польщі в умовах фінансової кризи / К. Овсяк // Економічний аналіз. – 2012. – Т. 10(2). – С. 312-315.
4. Титар А.О. Зарубіжний досвід планування та прогнозування доходів місцевих бюджетів / А.О. Титар // Управління розвитком. – 2013. – № 16. – С. 163-165.
5. Пампура О.І. Особливості формування доходів місцевих бюджетів з урахуванням міжнародного досвіду / О.І. Пампура, М.М. Гапоненко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2014. – № 1. – С. 164-169.
6. Мишина С.В. Особенности формирования доходов местных бюджетов в Российской Федерации / С.В. Мишина // Бухгалтерский учет в бюджетных и некоммерческих организациях. – 2010. – №5. – С.30-36
7. Дедушева М.В. Особливості прогнозування доходів місцевих бюджетів у США / М.В. Дедушева // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2015. – Вип. 2. – С. 51-60.
8. Криворотько Ю.В. Финансовые выравнивания на постсоветском пространстве: гармония или разобщенность? / Ю.В. Криворотько // Известия СПбГЭУ. – 2010. – №1. – С. 23-31.
9. Бондарук Т.Г. Економіко-статистичний аналіз формування доходів місцевих бюджетів / Т.Г. Бондарук // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. – 2013. – № 4. – С. 7-15.

10. Вінницька О.А. Економіко-статистичний аналіз доходів місцевих бюджетів / О.А. Вінницька // Статистика України. – 2015. – № 3. – С. 18-23.

11. Гавриленко А.С. Моделювання оптимальної структури доходів місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації / А.С. Гавриленко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 8. – С. 162-165.

12. International Monetary Fund Government Finance Statistics (GFS) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.imf.org/?sk=FA66D646-6438-4A65-85E5-C6C4116C4416>.

For the purpose of identification of features of structure of local budget revenues' sources and definition of the main directions of her change shares of the aggregated articles in the total amount of revenues of local budgets of certain countries of the former USSR in 2000 and 2015 were calculated in the research according to statistical data of the IMF. The cluster analysis was made on the basis of the received results for grouping of the countries with similar structures of local budgets revenues sources.

Assessment of structural changes has allowed to reveal the following directions of transformation of local budgets revenues sources in a section of the countries. In the Baltic countries the main source of income of local budgets were transfers from the state budget, the share of own tax revenues is low in Lithuania and Estonia, and in Latvia makes about 50%, at the same time for the analyzed period insignificant structural changes are noted. Almost in all analyzed countries, except Belarus and the Kyrgyz Republic the specific weight of taxes on income and profit in structure of receipts in local budgets is reduced. In a number of the countries (Belarus, Georgia, the Kyrgyz Republic, Moldova and Ukraine) in comparison with 2000 income taxes of corporations was defined in revenues of local budgets in 2015.

All explored countries (except Russia) have ceased to use taxes on capital gains as a source of formation of local budgets. Also the share of taxes on property was reduced. Increase in a share of taxes on goods and services in local budgets has been noted that in general leads to the increase of number of countries using this source of revenues. Almost universal increase of a share of the interbudgetary transfers in revenue structure and also growth of specific weight of own non-tax revenues are noted. By results of the analysis it is possible to claim that interrelation between character of the administrative jurisdiction structure (federated / unitary) and structure of revenues of local budgets is absent. Essential differences of national approaches to formation local budget revenues structure are as follos: level of dependence of local budgets on transfers, proportions of fixing of revenues of income, profit and capital gains taxes and ability of local communities to generate own non-tax revenues. The revealed directions of transformation of revenues structure demonstrate centralization of formation of the actual income of local budgets and realization of model of socially oriented budgets.